

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCZYŹNIE
W LONDYNIE

ZESZYTY NAUKOWE

SERIA TRZECIA, NR 3, 2015

JOLANTA CHWASTYK-KOWALCZYK

*FILOZOFIA NA POLSKIM UNIWERSYTECIE
NA OBCZYŹNIE*, RED. MAGDALENA PŁOTKA,
JOANNA PYŁAT, ARTUR ANDRZEJUK,
WYDAWNICTWO VON BOROWIECKY,
WARSZAWA – LONDYN, 2014, 308 S., 4 NLB.

W roku 2014, kiedy uroczyste obchodziliśmy w Londynie 75. rocznicę powstania Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie, ukazała się publikacja, która dokumentuje wartość uczonych tworzących przez dziesięciolecia duchowy i merytoryczny fundament uczelni w zakresie filozofii. Inicjator tej placówki szkolnictwa wyższego na obcej ziemi, historyk prof. Oskar Halecki, nie był w stanie przewidzieć jesienią 1939 roku w Paryżu, że idea polskiego kształcenia poza Krajem przetrwa aż do XXI wieku, pokonując wszelkie trudności wewnętrzne i zewnętrzne. Wszystkim rozproszonym po świecie uczonym związanym z PUNO przyświecał jeden cel: zachowanie tożsamości narodowej Polaków poza Krajem, przy jednoczesnym wsparciu uchodźców w ich walce o wolną i suwerenną Ojczyznę.

Według Artura Andrzejuka,

na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie uprawiano filozofię w sposób charakterystycznie polski, na który – zgodnie z propozycją Wiesława Strzałkowskiego – składał się konkretyzm w filozofii bytu, praktycyzm w etyce i filozofii politycznej oraz moralizm we wszystkich podejmowanych zagadnieniach „okołofilozoficznych” (skrzydełka okładki książki).

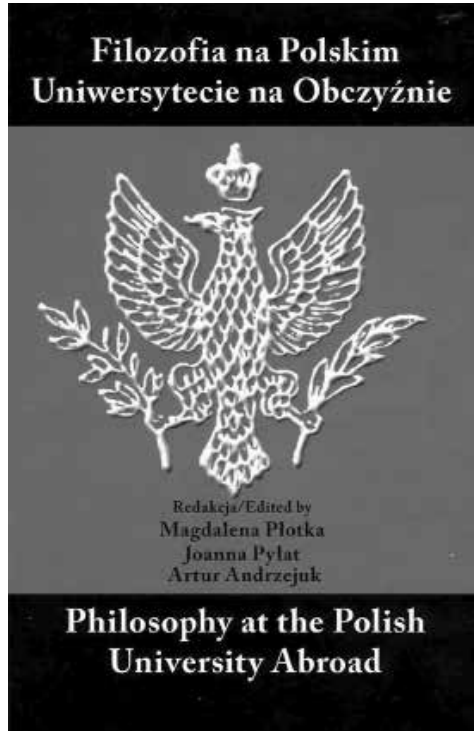
Na niwie naukowej przełożyło się to na różne obszary filozofii, takie jak metafizyka, teoria rzeczywistości (Piotr Augustyniak, Józef Maria Innocenty Bocheński,

Marek P. Prokop, Adam Żółtowski), logika, historia logiki (Józef Maria Innocenty Bocheński, Czesław Lejewski), filozofia polityczna, filozofia prawa (Józef Maria Innocenty Bocheński, Augustyn Jakubisiak, Eugeniusz Jarra, Tymon Terlecki), estetyka, filozofia kultury (Hubert Franciszek Kostrzański, Jerzy Mirewicz, Halina Taborska, Tymon Terlecki), historia filozofii (Józef Maria Innocenty Bocheński, Marek P. Prokop, Wiesław Strzałkowski, Adam Żółtowski), teodycea, filozofia religii (Piotr Augustyniak, Jerzy Mirewicz), etyka (Augustyn Jakubisiak, Hubert Franciszek Kostrzański), epistemologia, filozofia nauki, metodologia filozofii (Augustyn Jakubisiak, Irena Szumilewicz-Lachman).

Wydanie tej publikacji poświęconej wieloletniemu rektorowi PUNO prof. Wojciechowi Falkowskiemu, *wybitnemu brytyjskiemu psychiatrze i polskiemu malarzowi, człowiekowi wielu talentów* (Halina Taborska, *Przedmowa*, s. 9), było możliwe dzięki wsparciu finansowemu Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie, Fundacji Mateusza B. Grabowskiego, Fundacji Veritas oraz parafii św. Jana Ewangelisty w Londynie (Wimbledon Putney).

Książka ma ciekawą konstrukcję. Składa się na nią 18 artykułów. Wśród nich znajdują się syntetyczne oraz szczegółowe opracowania najważniejszych filozofów związanych z PUNO. Wprowadzeniem w problematykę jest szkic historyczny Artura Andrzejuka i Magdaleny Płotki – *Polski Uniwersytet na Obczyźnie i filozofia*, którego dopełnienie stanowi prezentacja postaci polskich filozofów emigracyjnych napisana przez Artura Andrzejuka pt. *Filozofowie na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie*, orientująca czytelnika w uprawianych przez badaczy londyńskiej uczelni kierunkach, prądach i zainteresowaniach. Opublikowanie tych dwóch tekstów symultanicznie w języku polskim i angielskim potencjalnie poszerza krąg odbiorców, co jest znakomitym pomysłem, gdyż służy propagowaniu wiedzy o naszej myśli filozoficznej na świecie.

Kolejne artykuły ukazują w porządku chronologicznym systematyczny rozwój polskiej myśli filozoficznej na uchodźstwie. Dawid Lipski swoje rozważania zatytułowane *Oskar Halecki i Polski Uniwersytet za Granicą* poświęcił organizatorowi i założycielowi Polskiego Uniwersytetu w Paryżu w 1939 roku, historykowi znanemu w wolnym świecie (ale nadal w znikomym stopniu w Kraju), dla którego uprawianie nauki było zagadnieniem filozoficznym. Michał Krajski w artykule pt. *Kartezjusz jako prekursor heglizmu w ujęciu Adama Żółtowskiego* przybliży poglądy uczonego, który uważał, że kartezjanizm antycypuje heglizm. Magdalena Płotka omówiła badania prof. filozofii prawa Eugeniusza Jarry polskiej myśli politycznej XV i XVI wieku. Marcin Andrusieczko ukazał przekonania Jana Ostrowskiego-Naumoffa na temat filozofii współczesnej. Arkady Rzegocki przedstawił poglądy prof. prawa, ekonomii i nauk politycznych Zdzisława Stahla, także znakomitego czynnego publicysty prasy emigracyjnej.

Aż dwa teksty poświęcono dominikaninowi Józefowi Marii Innocentemu Bocheńskiemu. Jerzy Niepsuj skupił się na jego etyce wojskowej i doświadczeniach żołnierskich, a Jacek Grzybowski w rozdziale pt. *Ojczyzna i naród w myśli J. M. Bocheńskiego – Polaka i emigranta* – na zastosowaniu filozoficznych narzędzi św. Tomasza z Akwinu do definiowania społeczno-moralnych kategorii ojczyzny i narodu, rozumianych jako przestrzeń realizacji człowieczeństwa. Krzysztof Dybciak w tekście zatytułowanym *Filozofowanie Tymona Terleckiego – między personalizmem a hermeneutyką* doszukuje się wątków filozoficznych w twórczości literackiej znanego krytyka, teatrologa, estetyka i moralisty emigracyjnego. Z kolei Izabella Andrzejuk podjęła kwestie *Filozofii w myśli historycznej i politycznej Tymona Terleckiego*, który był wyraźnie pod wpływem idei Feliksa Konecznego na temat dziejowego determinizmu rozwoju cywilizacji. Część omawiającą praktycznie zorientowanych filozofów kończy analiza Michała Zembrzuskiego *O związku myślenia i działania – Wiesław Strzałkowski jako historyk filozofii*.

Wśród polskich filozofów działających na obczyźnie nie mogło zabraknąć postaci księży jezuitów i chrystusowców, reprezentujących nurt myśli katolickiej. Joanna Pylat opisała *Wpływ koncepcji filozoficznych i postaw życiowych ks. Jerzego Mirewicza (TJ) i ks. Józefa Guli (TCh) na kształt i charakter środowisk polskich w Londynie*. Sylwetka wielkiego animatora intelektualnego ks. Jerzego Mirewicza została uzupełniona rozważaniami Anny Kazimierczak-Kucharskiej.

Wspomnienie o swojej babci, badaczce zajmującej się metodologią nauk, filozofią nauki i przyrody Irenie Szumilewicz-Lachman napisała Ewa Szumilewicz. Mariusz Grygianiec pochylił się nad *Ontologią reistyczną Czesława Lejewskiego*, logika, przedstawiciela szkoły lwowsko-warszawskiej, ucznia prof. Stanisława Leśniewskiego. Joanna Pyłat przybliżyła sylwetkę prof. Haliny Taborskiej, filozofa, historyka sztuki, doktorantki Władysława Tatarkiewicza, obecnej rektor PUNO. Jarosław Gałuszko zaznajomił czytelnika z filozoficznymi wzorcami Marka P. Prokopa oraz jego polemiką na temat ateizmu.

Tom wieńczy próba charakterystyki filozofii uprawianej na PUNO, skreślona piórem Artura Andrzejuka, gdzie pomimo że nie prowadzono specjalistycznych studiów filozoficznych, nadawano stopnie doktorskie z filozofii. Autor swoje rozważania potraktował jako wstęp do badań historyczno-filozoficznych. Zwrócił uwagę na praktyczne nastawienie filozofii na PUNO, wyrażające się w trosce o potrzeby narodu i Kraju oraz nawiązanie do rodzimego dorobku myśli filozoficznej, jak również na jej *moralny ton*, stroniący od *amoralnych podszeptów machiawelizmu* (*Filozofia na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie*, s. 232). Wyraźnie wizualizują to prace opublikowane w języku polskim i angielskim. Artur Andrzejuk prześledził wzajemne oddziaływanie polskich filozofów i ich usytuowanie na niwie naukowej.

Do publikacji dołączono dwa aneksy. Pierwszy – autorstwa Joanny Pyłat – obrazuje *Wkład filozofii i filozofów w historię, rozwój i dorobek naukowy Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie w Londynie*, napisany na podstawie materiałów źródłowych – nigdy wcześniej niepublikowanych zasobów z Archiwum PUNO. Drugi stanowi *Wybór dokumentacji* archiwalnej. *Noty o autorach* oraz *Indeks osobowy* spinają kłamrą to udane wydawnictwo.

Reasumując, czytelnicy otrzymali oryginalną publikację, która prezentuje w syntetyczny sposób dorobek polskiej myśli filozoficznej na uchodźstwie w XX wieku, uczonych związanych z najmniejszym uniwersytetem na świecie, którzy w Kraju są prawie nieznani. Układ typograficzny omawianej publikacji może sugerować, że to czasopismo, zawiera bowiem streszczenia każdego rozdziału w języku angielskim, słowa kluczowe, noty o autorach. Jednak niewątpliwie to pozycja zwarta, jednorazowa. Występujące małe rozbieżności w tytułach omówienia a tytułami niektórych rozdziałów nie umniejszają książce wartości. Opracowanie ze względu na walory poznawcze oraz dokumentacyjne jest godne polecenia humanistom. Powinno zainteresować wszystkich Polaków, a wśród uczonych przede wszystkim filozofów, historyków, socjologów, politologów, a na pewno studentów i maturzystów.